

УДК 336.647/.648

JEL Classification: G 320

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ТА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Макуха С. М., д.е.н., професор

Іванова Ю. Ю.

Харківський інститут фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти формування фінансових ресурсів, проведено трендовий та структурний аналіз статистичних даних діяльності промислових підприємств України та Харківської області. Предметом дослідження виступають фінансові ресурси підприємств. Метою дослідження є аналіз фінансових ресурсів промислових підприємств України та Харківської області, а також розробка заходів щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств з метою забезпечення їх високоефективного розвитку та сприяння конкурентоспроможності національної економіки. При розгляді цієї теми використовувались такі методи наукового дослідження: аналізу і синтезу, збору та узагальнення інформації, конкретизації, порівняння, таблично-графічні методи, аналізу абсолютних і відносних показників та інші. У процесі дослідження було виявлено, що на сьогодні стан фінансових ресурсів України та Харківської області визначається як незадовільний, адже спостерігається нестача фінансових ресурсів та низький рівень їх використання. Зростання валюти балансу на підприємствах забезпечувалось, головним чином, поточними зобов'язаннями, у тенденції спостерігається зростання показника, це є свідченням про нездатність підприємств своєчасно і в повному обсязі погашати свої зобов'язання. Причиною такої ситуації може бути зростання вартості простроченої дебіторської заборгованості, «затарювання» складів готової продукції через падіння попиту на неї та нездатність конкурувати з закордонними виробниками, тим паче зважаючи на кризові соціально-економічні процеси в Україні та їх наслідки. За результатами дослідження запропоновано заходи щодо підвищення ефективності формування фінансових ресурсів підприємств промислової галузі.

Ключові слова: промисловість, фінансові ресурси, власний капітал, позиковий капітал, структура капіталу, фінансовий стан.

ANALYSIS OF STRUCTURE OF FINANCIAL RESOURCES OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE AND KHARKIV AREA

Dr. Svitlana Makukha, DS in Economics, Professor

Yuliya Ivanova

Kharkiv Institute of Finance

of Kyiv National University of Trade and Economy

Summary. The theoretical aspects of forming of financial resources are considered in the article, the analysis of trend and structural of statistical data of activity of industrial enterprises of Ukraine and Kharkiv area is conducted. The financial resources of enterprises come forward as the article of research. A research aim is an analysis of financial resources of industrial enterprises of Ukraine and Kharkiv area, and also development of measures in relation to the increase of efficiency of management of enterprises financial resources with the aim of providing of them high-efficiency development and assistance to the competitiveness of national economy. For consideration of this theme such methods of scientific research were used: analysis and synthesis, collection and generalization of information, specification, comparison, tabular-graphic methods, to the analysis of absolute and relative indexes et al. It was deduced in the process of research, that for today the state of financial resources of Ukraine and Kharkiv area is determined as unsatisfactory, in fact there is a lack of financial resources and low level of their use. The increase of currency of balance on enterprises was provided, mainly, by current liabilities, there is an increase of index in a tendency, it is testifying to inability of enterprises in good time and in full to pay off the obligations. Reason of such situation can be an increase of cost of the debtor outstanding, "packaging" of syllables of the prepared products debt through a fall in demand on her and inability to compete with foreign producers, moreover having regard to crisis socio-economic processes in Ukraine and their consequences. On results research measures are offered in relation to the increase of efficiency of forming of structure of financial resources of enterprises of industrial industry.

Keywords: industry, financial resources, property asset, loan capital, capital structure, financial state.

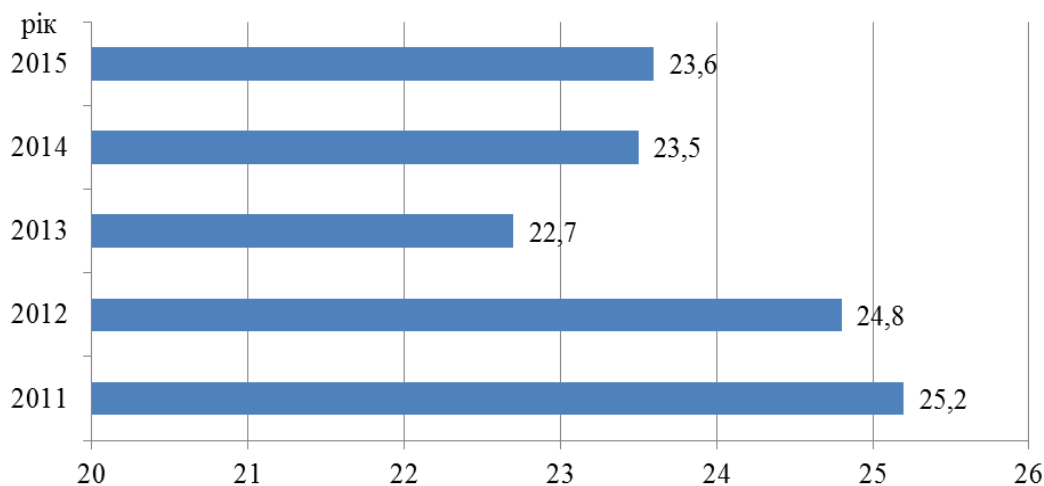
Постановка проблеми. В умовах посткризового розвитку економіки, складності та різноманітності зовнішніх і внутрішніх відносин суб'єктів господарювання невід'ємним аспектом діяльності будь-якого вітчизняного підприємства стає питання ефективного та раціонального формування, використання та управління фінансовими ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження проблеми фінансових ресурсами підприємства підтверджується як викликами розвитку сучасної економіки, так і значним науковим доробком з даної проблематики, серед яких вагоме місце займають роботи зарубіжних та вітчизняних учених: Ю. С. Цал-Цалко, М. Д. Білик, Л. Бернштейн, І. О. Бланк, О. Д. Василик, Р. Дамарі, Г. Джонсон, К. Кемпбелл, А. М. Поддєрьогін, О. Р. Романенко, І. В. Рудченко, І. С. Коваль, О. Ю. Леось та інші.

Невирішені складові загальної проблеми. Економічно нестабільне становище, що склалося в країні, об'єктивно вимагає нових підходів до формування фінансових ресурсів і напрямів практичної реалізації рекомендацій щодо можливостей підвищення ефективності їх використання.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз фінансових ресурсів промислових підприємств України та Харківської області, а також розробка заходів щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємств з метою забезпечення їх високоефективного розвитку та сприяння конкурентоспроможності національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промисловий сектор відіграє ключову роль в економіці України, показники його діяльності є ключовим фактором соціально-економічного розвитку [1]. Підтверджуючи думку статистичними даними, внесок до валового внутрішнього продукту (ВВП) підприємств промислового сектору склало 23,6 % у 2015 році (рис.1).

Рисунок 1 – Частка промисловості в економіці України
розраховано за даними [1]

Таким чином, посилюється актуальність завдання з підвищення ефективності функціонування вітчизняних промислових підприємств, у розрізі якого постає важливе питання їх фінансового стану; забезпечення, організація та управління їх фінансовими ресурсами.

Насамперед необхідним є визначення сутності самого поняття «фінансові ресурси підприємства». У науковій літературі існує багато дефініцій досліджуваної категорії, серед основних можна виділити наступні.

А. М. Поддєрьогін під фінансовими ресурсами розуміє усі грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств, до яких належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі [2].

О. Р. Романенко розглядає фінансові ресурси як матеріальне втілення фінансових відносин на рівні господарських суб'єктів, під якими, на її думку, слід розуміти акумульовані підприємством грошові кошти з різних джерел, які надходять у господарський обіг і призначені для покриття його потреб [3].

За визначенням І. В. Рудченка фінансові ресурси – це джерела засобів підприємств, що направляються на формування його активів, тобто, це грошовий капітал, що використовується підприємством для формування своїх активів і здійснення виробничо-фінансової діяльності для одержання доходів і прибутку [4].

Науковці О. Ю. Леось, І. С. Коваль вважають, що фінансові ресурси підприємства

– власні та прирівняні до них кошти і фінансові активи, доступні для бізнесу на правах власності, у межах діючого законодавства [5].

Основними джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є власні та позикові кошти. До власних належать: статутний капітал, амортизаційні відрахування, прибуток тощо, до позикових – отримані субсидії, кредити, пайові та інші внески тощо [6]. Інформацію про загальну суму фінансових ресурсів та їх структуру, що є у розпорядженні підприємства на певний момент часу містить баланс. Як відомо, пасив балансу містить дані про наявність фінансових ресурсів підприємства, актив дає відповідь наскільки ефективно розміщені ресурси на дату складання бухгалтерського звіту.

Як вважає І. П. Ткаченко, на сьогодні фінансовий стан більшості українських підприємств можна охарактеризувати як незадовільний. Типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку підприємств стала гостра нестача фінансових ресурсів, що істотно позначалося на ефективності господарювання. Крім того, низька забезпеченість підприємств фінансовими ресурсами супроводжується низьким рівнем їх використання [7].

Згідно даних Державної служби статистики України авторами проведено дослідження динаміки показників структури балансів промислових підприємств України за період з 01.01.2014 року по 01.01.2016 року. Результати розрахунків наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Баланс промислових підприємств України, млн. грн.

Показники балансу	01.01.2014	%	01.01.2015	%	01.01.2016	%
Баланс промислових підприємств	1872235,9	100	2010917,3	100	2356486,3	100
необоротні активи	1032951,9	55,17	1068053,3	53,11	1154166	48,98
оборотні активи	838708,6	44,80	942236,5	46,86	1201590,5	50,99
необоротні активи та групи вибуття	575,4	0,03	627,5	0,03	729,7	0,03
Джерела фінансових ресурсів	1872235,9	100	2010917,3	100	2356486,3	100
Власний капітал	721155,3	38,52	579218,9	28,80	479066,6	20,33
довгострокові зобов'язання і забезпечення	367043,2	19,60	473198,4	23,53	584261	24,79
поточні зобов'язання і забезпечення	783892,3	41,87	958459,4	47,66	1293137,5	54,88
зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття	145,1	0,01	40,6	0,002	21,2	0,00

розраховано за даними [8]

Результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати, що складові наявних фінансових ресурсів підприємств впродовж досліджуваного періоду змінювали як свою загальну вартість, так її складових неоднаковими темпами. Темпи зміни валюти балансу мали стійку позитивну динаміку, на початку 2014 року темп зростання валюти балансу підприємств України становив 106,6 %, у 2015 р. – 107,4 %, у 2016 р. – 117,2 %, що підтверджує розширення потенційних можливостей підприємств. Зростання валюти балансу на підприємствах забезпечувалось, головним чином, поточними зобов'язаннями, що свідчить про нездатність підприємств своєчасно і в повному обсязі погашати свої зобов'язання, при чому у 2016 році їх обсяг у структурі становив вже майже 55 %. Причиною такої ситуації може бути зростання вартості простроченої дебіторської заборгованості, «затарювання» складів готової продукції через падіння попиту та нездатність конкурувати з закордонними виробниками, зважаючи на кризові соціально-економічні процеси в Україні та їх наслідки.

За офіційними даними Головного управління статистики у Харківській області досліджено в динаміці за період з 01.01.2015 року по 01.01.2016 року структуру балансів підприємств Харківської області, зокрема промислових:

Результати проведених розрахунків дозволяють стверджувати, що на початок 2016 року валюта балансу промислових підприємств Харківської області становила 81 824,41 млн. грн., у порівнянні з минулим роком показник зріс на 15,7 %, що відповідає значенню приросту по країні (17%). Протягом аналізованого періоду промислові підприємства відчувають хронічний дефіцит платіжних засобів для задоволення вимог кредиторів.

Таблиця 2 – Показники балансу промислових підприємств Харківської області, млн. грн.

Показники балансу	01.01.2015	%	01.01.2016	%
Баланс промислових підприємств	70712,41	100	81824,41	100
необоротні активи	27666,24	39,13	28215,02	34,48
оборотні активи	43021,74	60,84	53594,68	65,50
необоротні активи та групи вибуття	24,43	0,03	14,72	0,02
Джерела фінансових ресурсів	70712,41	100	81824,41	100
власний капітал	23731,90	33,56	22289,68	27,24
довгострокові зобов'язання і забезпечення	11724,09	16,58	13098,64	16,01
поточні зобов'язання і забезпечення	35251,42	49,85	46435,02	56,75
зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття	5,00	0,01	1,07	0,00

розраховано за даними [9]

Для удосконалення ефективності управління фінансовими ресурсами на промислових підприємствах України можна запропонувати наступні заходи: вибір найефективніших програм щодо джерел залучення фінансових ресурсів; забезпечення формування оптимального обсягу фінансових ресурсів для задоволення виробничо-господарських потреб; мінімізація та здійснення превентивних заходів щодо підприємницьких і фінансових ризиків [10], пов'язаних з формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства; встановлення оптимального співвідношення джерел формування фінансових ресурсів, враховуючи можливості конкретного підприємства; постійний моніторинг стану фінансових ресурсів за критеріями фінансового аналізу.

Висновки. Враховуючи проведений аналіз фінансових ресурсів підприємств України та Харківської області, структуру активів і джерел формування фінансових ресурсів більшості промислових підприємств можна охарактеризувати як незадовільну, це визначається нехваткою фінансових ресурсів та низьким рівнем їх використання. Становище, що склалося на підприємствах, вимагає адекватних підходів до формування фінансових ресурсів та підвищення ефективності їх використання.

Перелік посилань:

1. Радеке Й. Промисловий сектор України: Аналіз і останні тенденції / Й. Радеке, Р. Кірхнер, Д. Науменко // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій Німецька консультативна група. – 2014. – С. 3.
2. Поддєрьозін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьозін, А. М. Білик, Л. Д. Буряк. – К. : КНЕУ, 2004. – 546 с.
3. Романенко О. Р. Фінанси : підручник / О. Р. Романенко. – К. : ЦНЛ, 2006. – 312 с.
4. Рудченко І. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / І. В. Рудченко // Сучасні питання економіки і права. – 2011. – Вип. 1. – С. 16-19.
5. Леось О. Ю., Коваль І. С. Механізми формування фінансових ресурсів підприємств / О. Ю. Леось, І. С. Коваль // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe.
6. Катан Л. І. Фінансові ресурси підприємства та особливості їх формування / Л. І. Катан // Ефективна економіка. – 2014. - №6. – С. 65-6.
7. Ткаченко І. П. Фінансові ресурси підприємств: управління ефективністю формування та використання / І. П. Ткаченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 19. – С. 46-52.
8. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності. 2011-2015 роки / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. Промисловість Харківської області / Служба статистики Харківської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/struktura-balansu-pidpriemstv-za-vydaty-ekonomichnoi-dialnosti>.
10. Бланк І. А. Стратегія і тактика управління фінансами / І. А. Бланк. – К. : МП «Итем-ЛТД», СП «АДЕФ – Україна», 1996. – 534 с.

Стаття надійшла: 20.04.2017 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горовий Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Шиян Д.В. (Харківський національний економічний університеті м. С. Кузнеця)